WIAD. ENTOMOL. T. 11, Nr 2:
POZNAŃ 1992

Borkhausenia nephrax HODGES, 1974 (*Lepidoptera, Oecophoridae*) w Polsce*

Borkhausenia nephrax HODGES, 1974 (*Lepidoptera, Oecophoridae*) in Poland

JAROSŁAW BUSZKO[1], ANTONIO VIVES MORENO[2]

[1]Instytut Biologii UMK, Zakład Ekologii Zwierząt, ul. Gagarina 9, 87-100 Toruń, Polska

[2]Catedra de Entomologia, E. T. S. Ingenieros Agronomos, Ciudad Universitaria, 28040 Madrid, España

ABSTRACT. *Borkhausenia nephrax* HODGES is new to the Polish fauna. So far the species is known only from the City of Warsaw where its occurrence has been noticed since 1961. Moths were most frequently found in flats, heated cellars and dungeons.

Środowiska zurbanizowane w śródmieściu Warszawy zasiedlana niewiele gatunków motyli. Liczbę ich ocenia ADAMCZEWSKI (1951) na około 100. Większość z nich stanowią fitofagi żyjące na chwastach, roślinach ozdobnych i drzewach ulicznych. Około 20 gatunków jest ściśle związanych z zabudowaniami, w obrębie których odbywają one swój rozwój. So to synantropy wykorzystujące jako pokarm różnego rodzaju odpadki pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego. Niektóre z nich uważane są za szkodniki. Wymieniona grupa reprezentowana jest głównie przez przedstawicieli trzech rodzin: *Tineidae, Oecophoridae* i *Pyralidae*. Wśród gatunków synantropijnych zebranych w śródmieściu Warszawy (UTM – EC08) autorzy zidentyfikowali nie wymieniany dotychczas z obszaru Polski gatunek *Borkhausenia nephrax* HODG.

Podczas badań nad motylami śródmieścia Warszawy prowadzonych przez nieżyjącego już prof. S. ADAMCZEWSKIEGO od zakończenia II Wojny Światowej do roku 1986, zebrał on 164 osobniki *Borkhausenia nephrax* HODG. błędnie oznaczając je jako *Oecia oecophila* STGR. (dane niepublikowane). Pierwszy okaz *B. nephrax* HODG. złowiony został w roku 1961. W następnych latach gatunek spotykany był nieregularnie i pojedynczo. Dopiero od połowy lat 70 stał się liczniejszy (np. w roku 1977 złowiono 26 osobników, a w roku 1982 aż 28). Ponadto w roku 1991 złowiono również w Warszawie kolejny okaz tego gatunku (W. ZAJDA leg.).

* Druk pracy w 100% sfinansowany przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Przy determinacji okazów ADAMCZEWSKI kierował się pracą LE MARCHAND'a (1942), w której charakterystyka *Oecia oecophila* STGR. odpowiadała cechom osobników łowionych w Warszawie. Po opisaniu przez HODGES'a (1974) *Borkhausenia nephrax* HODG. MINET (1978) stwierdził, że pod nazwą *Oecia oecophila* STGR. z Francji kryje się w rzeczywistości opisany przez HODGES'a nowy gatunek. Zbadanie narządów genitalnych osobników z Warszawy wykazało, że i one należą do *Borkhausenia nephrax* HODG. Występowanie *Borkhausenia nephrax* HODG. stwierdzono więc jak dotąd w zachodnich stanach USA: Arizona, California, Oregon (HODGES, 1974), Francji (MINET, 1978) i Hiszpanii (VIVES MORENO, 1981). *Oecia oecophila* STGR. jest natomiast przedstawicielem rodziny *Holcopogonidae*, a rozsiedlenie tego gatunku obejmuje strefę tropikalną i subtropikalną całego świata.

Borkhausenia nephrax HODG. jest gatunkiem niepozornym, mało charakterystycznym, stąd może być mylony z innymi drobnymi motylami. Poniżej zamieszczamy więc charakterystykę tego gatunku.

Rozpiętość skrzydeł 11–15 mm, samice większe od samców. Głowa szarobrunatna. Przednie skrzydło (Ryc. 1) szarożółte z ciemniejszymi plamami w 1/3 długości skrzydła, na żyłce poprzecznej i na wierzchołku skrzydła. Na całej powierzchni skrzydła występuje nieregularne ciemne przyprószenie, intensywniejsze w nasadowej i tylnej części skrzydła. Strzępina barwy tła skrzydła. Tylne skrzydło jasnoszare z szarożółtą strzępiną. Nogi szarobrunatne, odwłok jasnoszary.

Aparat kopulacyjny samca (Ryc. 2, 3) typowy dla rodzaju *Borkhausenia* HBN., podobny do *B. fuscescens* (HAW.) i *B. minutella* L. (por. TOLL, 1964; LVOVSKY, 1981; PALM, 1989). Unkus lekko wygięty, o 1/3 krótszy od gnatosa. Gnatos w dystalnej części wygięty, na wierzchołku zaostrzony. Sakulus z cienkim wyrostkiem skierowanym prostopadle w kierunku kostalnego brzegu walwy. Edeagus lekko wygięty, wezyka z drobnym cierniem.

W aparacie genitalnym samicy (Ryc. 4) wargi pokładełka wąskie, obie pary przydatków długie i cienkie. Dystalny brzeg ósmego sternitu zaokrąglony. Wejście do torebki kopulacyjnej wąskie, wygięte. Przewód torebki kopulacyjnej w tylnej części cienki, w kierunku proksymalnym rozszerza się i płynnie przechodzi w korpus torebki kopulacyjnej, który jest zawinięty do tyłu. Znamion brak.

W Warszawie *B. nephrax* HODG. łowiono tylko w mieszkaniach lub piwnicach. Nigdy nie złowiono go w innych środowiskach. Jego tryb życia wskazuje na to, że gatunek związany jest obligatoryjnie z siedzibami ludzkimi. Również inni autorzy stwierdzają znalezienie motyli w obrębie zabudowań. Zdaniem LE MARCHAND'a (1942) gąsienice żywią się prawdopodobnie szczątkami roślinnymi, co jest zasadniczo zgodne ze specjalizacją pokarmową innych gatunków z rodzaju *Borkhausenia* HBN. Pojaw motyli notowano w Warszawie od czerwca do września. Prawdopodobnie występuje

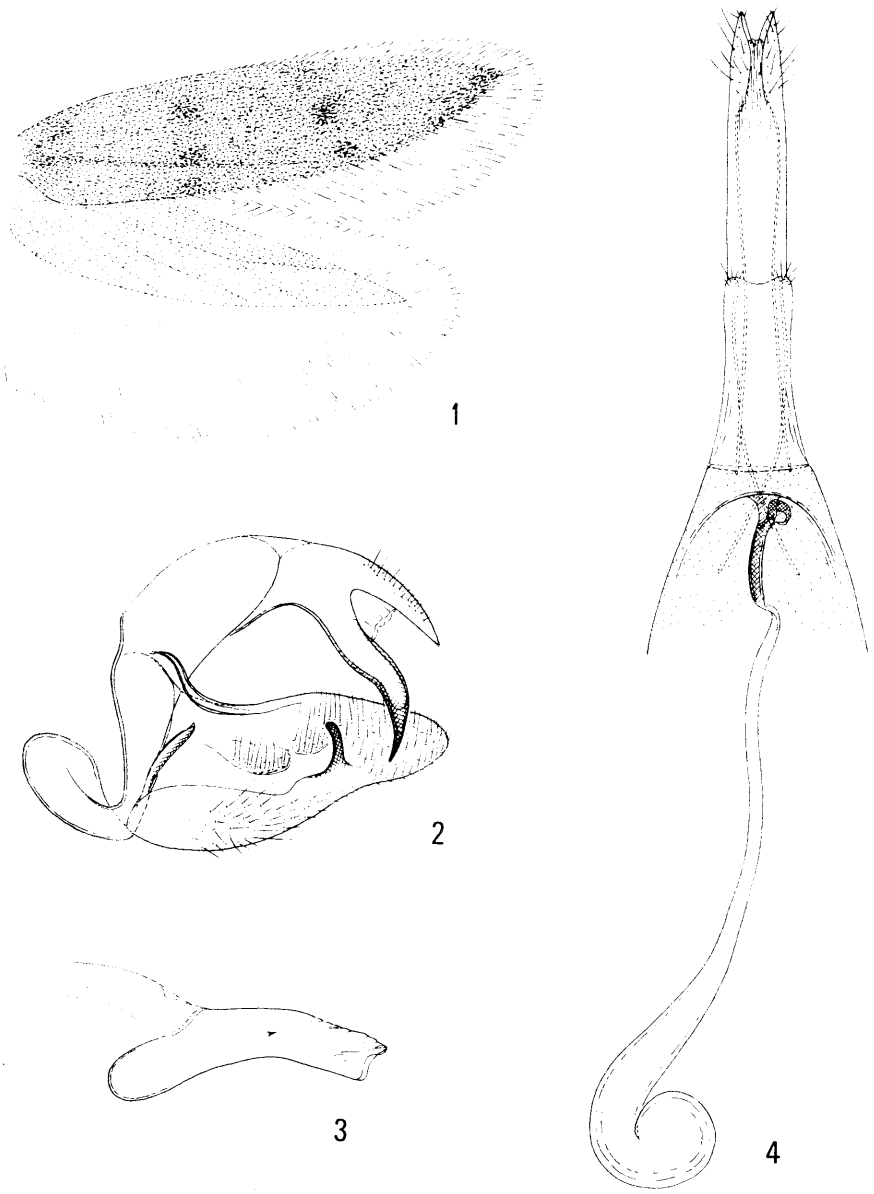

Ryc. 1–4. *Borkhausenia nephrax* HODGES: 1 – skrzydła samca, 2 – aparat kopulacyjny samca, widok z boku, 3 – edeagus, 4 – aparat genitalny samicy.

Fig. 1–4. *Brokhausenia nephrax* HODGES: 1 – wings of male, 2 – male genitalia, lateral view, 3 – aedeagus, 4 – female genitalia.

tu jedno, rozciągnięte w czasie pokolenie. We Francji motyle łowiono od maja do sierpnia, a także w lutym i marcu (LE MARCHAND, 1942), w Hiszpanii łowiono je w końcu marca (VIVES MORENO, 1981). Nie wiadomo czy chodzi tu o drugie pokolenie, czy o zimujące okazy jedynego pokolenia.

Wymagania środowiskowe dyktujące konieczność odbycia rozwoju w stosunkowo wysokiej i ustabilizowanej temperaturze wskazują, że pierwotną ojczyzną gatunku są suche tereny tropikalne lub subtropikalne. W USA *B. nephrax* HODG. występuje podobnie jak i w Europie w zabudowaniach. Prawdopodobnie więc i tam jest on gatunkiem zawleczonym, nie wiadomo tylko czy z Europy, czy z miejsca jego naturalnego występowania. MINET (1978) wyraża pogląd, że zawleczenie *B. nephrax* HODG. do Francji miało miejsce jeszcze w ubiegłym stuleciu. W Warszawie pojawił się on około roku 1960, a w Hiszpanii złowiono go w roku 1979. Ze względu na specyficzne warunki bytowania nie należy się liczyć z łatwą ekspansją gatunku do innych miejscowości w Polsce.

PIŚMIENNICTWO

ADAMCZEWSKI S., 1951: Łuskoskrzydłe śródmieścia Warszawy (*Lepidoptera*). Fragm. Faun. Mus. Zool. Polon., **6**: 111–128.

HODGES R. W., 1974: The Moths of America North of Mexico. 6. 2. *Gelechioidea: Oecophoridae*. E. W. Classey Ltd., London. 142 ss.

LE MARCHAND S., 1942: Note sur *Oecia oecophila* STGR. (*Lep. Gelechiidae*). Bull. Soc. Ent. France, **47**: 84–89.

LVOVSKY A. L., 1981: *Oecophoridae*. W: Opredelitel nasekomych ecvopejskoj časti SSSR (G. S. MEDVEDEV red.), Leningrad, **4**, 2: 560–638.

MINET J., 1978: Une espèce longtemps méconnue: *Borkhausenia nephrax* HODGES, 1974 (*Lep. Oecophoridae*). Bull. Soc. Ent. France, **83**: 206–211.

PALM E., 1989: Nordeuropas Prydvinger (*Lepidoptera: Oecophoridae*), Danmarks Dyreliv, Bind 4. Fauna Boger, Copenhagen. 247 ss.

TOLL S., 1964: Motyle *Lepidoptera – Oecophoridae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, **35**: 1–174.

VIVES MORENO A., 1981: *Borkhausenia nephrax* HODGES, 1974, en España. SHILAP Revta. Lepid., **9**: 47.